بەکورتی39: شێتیی... شێت ناتوانێت بفەلسەفێنێت. ئازاد حەمە

پرسی شێتیی Madness/ Insanity پرسێکی فەلسەفییە یان پزیشکیی(پزیشکییدەروونی)؟ پرسی شێتیی بە درێژایی مێژوو بە شێوازی جیاوجۆر لێکدراوەتەوە؛ فەلسەفە شێتیی وەک تەحەدایەک بۆ عەقڵ خستووەتەڕوو، وەک دیاردەیەک لە دەرەوەی عەقڵ لێیڕوانیوە. لەدەرزەمانەوە کۆمەڵگە غەدری زۆری لە شێت Mad کردووە، هەوڵیداوە لە کۆمەڵگە وەدەرینێت، ئاوارە و بێ پەنا یبکات، وەک نەگریس و لاسار دەریخات. ئەوەش هەردەم گوتراوە، کە شێتیی لەخودی خۆیدا دانایییەکی یەزدانییە؛ بوونی بەرهەمی یەزدانە و دانایییەک لە بوونەکەیدا هەیە. زۆرجاریش وابینراوە، کە شێتیی گوناهەکە بۆیە وایبەسەرهاتووە. لەگەڵکاتدا مرۆڤ کەسی شێتی وەک کەسێک ناساندووە، کە عەقڵی لەدەستداوە، بۆیە بڕیاری زیندانیکردنیدراوە؛ لەبەرەوە ترس لە شێتیی دەستیپێکردووە؛ شێت بووە بە کەسێک، کە دەروونناساغە.

بەپێی ئەوەی بەرێت لای سەرەوە باسکرا دەپرسین: شێت لە کوێی فەلسەفەدایە؟ باشە شێتیی بە فەلسەفە چیدەگەیەنێت؟ شێتیی لە کایەی عەقڵدا ئامادەیە؟ واتە شێتیی بریتیی نییە لە لەدەستدانی عەقڵ؟ شێتیی مەترسییە بەسەر فەلسەفە یان بەپێچەوانەوەیە؟ فەیلەسوف فۆرمەکە لە شێتیی؟ فەلسەفە لە شێتیی دەترسێت؟ ئامادەیە دیالۆگی لەگەڵدا بکات؟ شێتیی خاڵی دەستپێکی گومان نییە؟ بۆ هەندێک پێیانوایە فەیلەسوفەکانن خودی شێتەکان؟ شێتیی ئەوەیە، کە ڕۆح جەستەی خۆی ناناسێتەوە (لێیجیادەبێتەوە)(دێکارت)؟ توێژەران لە بواری دەروونشیکاریی و پزیشکانی کلینیکیی(لاکان) لەمەڕ شێتیی چییمانپێدەڵێن؟ ئەی نەخۆشیناسیی Pathology و دەرمانسازیی؟

شێتیی چییە؟ پرسی شێتیی پرسێکی فەلسەفییە، تەنانەت لە خودی مرۆڤ و ئەو جیهانەی تیایدەژیت. هاوکات پرسی شێتیی ترسیشە لە ئاوابوونی لۆژیک و بیرکردنەوە. لە بەرئەوەی فەلسەفە خۆی بە عەقڵ و هزر لەقەڵەمدەدات شێتیی بە بابەتی خۆیدەزانێت و وەک دژە فەلسەفەش لێیدەڕوانێت. بەئەوەی پێداگیری لەوەبکەین، کە شێت ناتوانێت فەلسەفەبکات، سەرەتا پێویستمان بەوەیە بزانین فەلسەفە چییە؟کە

زانیمان فەلسەفە چییە ئەوکات دەزانیین فەیلەسوف کێیە. پاشان لەسەرناسینی شێت و شێتیی دەوەستیین. بەمجۆرە دەکارین شێت لە فەیلەسوف و شێتییش لە فەلسەفە جیابکەینەوە.

وێڕایئەوە، بەپێی هەندێک گوزارەی ڕەوانبێژیی و زمانەوانیی زۆرجار ئەوانەی بە جۆش و خرۆشەوە بە شتێک دەچن پێیاندەگوترێت شێت. ئەوەش بە شێت دادەنرێت، کە بە نموونە حەزێکی شێتانەی هەیە بە موزیک ژەنین یان بە شیعر نووسین و... .زۆرکاتیش دەگوترێت کڕینی ئەو خانووە بەو نرخە شێتییە، چوونە دەرەوە بەم بارانە کارێکی شێتانەیە و خۆشەویستی سەرلەبەری شێتییە، بەختەوەریی ئەبەدیی خەونێکی شێتانەیە و...هتد. بەڵام ئەو شێتییەی لەم نووسینەدا قسەی لەسەر دەکەین ئەم چەشنە نییە لە شێتیی.

بۆیە سەرەتا دەپرسیین: فەلسەفە چییە؟ فەیلەسوف کێیە؟ فەلسەفە بریتییە لە لێکۆڵینەوەی سیستماتیکیانە، کە تیایدا ئاوەز کارا و بکارە. هەروەها بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانەش لە بنەڕەتیترین پرسیارەکان سەبارەت بە زانین، ڕەوشت، بەهاکان، هۆشیاری و بوون. بریتییشە لە پرسیارکردن لە ڕەچەڵەکی ئەوەی ئەمە بە شتێکی ئاسایی دەزانین و شیکردنەوە و هەڵسەنگاندنی ئارگیومێنتانەش بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی قووڵتر لە جیهان تێبگەین. کەوابێت فەلسەفە گەڕانە بە دوای ڕاستی و تێگەیشتن لە جیهان لە ڕێگەی پرسیارە جەوهەرییەکانەوە.

هەرچی فەیلەسوفە ئەو کەسەیە بەشێوەیەکی شیکارییانە بیر لە پرسە قووڵەکان دەکاتەوە؛ هەوڵی تێگەیشتن لە جیهان، ڕاستی، مانای ژیانی مرۆڤ و پرسیارە بوونگەراییەکان دەدات. ئەم کەسە شێوازێکی ژیان دەژیت، کە عەقڵ و دانایی ڕێنمایی دەکات؛ کەسێکیشە خەریکی بیرکردنەوەیەکی ئاوەزیی و ڕەخنەگرانەیە تایبەت بە مرۆڤ و جیهانەکەی.

هاوکات دەپرسین شێتیی چییە؟شێتیی ئاماژەیە بە لەدەستدانی عەقڵ ، نەخۆشییەکی دەروونیی یان تێکچوونی دەروونیی. لە ڕابردوودا شێتیی وەک سزایەکی یەزدانیی تەماشاکراوە، لەئێستادا وەک بابەتێکی پزیشکیی لێدەڕوانرێت(نەخۆشی دەروونیی، نەخۆشی مێشک، یان کەمئەندامی هزریی).

لەناو شێتییدا، بە شێت، هەستێک هەیە، کە جیهان ئاوا نییە، کە عەقڵ دەیبینێت، بەڵکو بەوجۆرەیە، کە خودی شێتیی دەیبینێت. واتە شێتیی

لەژێر فشاری واقیعدایە. عەقڵی واقیع عەقڵی شێت ڕەتدەکاتەوە. شێت بینینی خۆی هەیە، بەس ئەو بینینە مخابن دووچاری بەریەکەوتن دەبێت لەگەڵ واقیعدا.

بەگومان فەلسەفەیەک تایبەت بە شێتیی بەناوی فەلسەفەی پزیشکییدەروونیی بوونی هەیە، کە قاچێکی ئەم فەلسەفەیە لەناو فەلسەفە و ئەویتری لەناو پزیشکیی دەروونییPsychiatryدایە، کە ئەمیش کاری لێکۆڵینەوەیە لە دەروونپەرێشانیی psychosis. لەمبارەیەوە دێینەوەسەر فەیلەسوفی ئەڵمانی Wouter Kusters، کە پێیوایە لێکۆڵینەوەی فەلسەفیی لەمەڕ دەروونبیماریی psychosis،ڕێبازێکی باشتر و کەمتر لایەنگرانەیە لە چاو زۆرێک لە تیۆریی دەروونی و پزیشکییەدەروونییەکان.

پزیشکی کلینیکیی چۆن بڕیار لەسەر دۆخی شێتیی دەدات؟ بەپێی گەورە بیریار و پزیشکیدەروونی فەرەنسی ژاک لاکان Lacan شێتیی "لە بنەڕەتدا بەرهەمی عەقڵ و زمانە، نوێنەرایەتی شکستی دەربڕین دەکات،کە بەهۆیەوە ناسنامەی خود و قسەکردن دەڕمێت یان دەبێتە وێڕانە.دەکرێت شێتیی وەک"ئەگەرێکی هەمیشەیی" لەناو خودگەرایی مرۆڤدا تێبگەین، کە لە بۆشایی نەتوان بوون و ئەوەی کە پێیوایە، سەرچاوەی گرتووە و دەتوانێت وەک"غیابی ڕادیکاڵ" لە فۆرمەکانی پێکهاتەیی زمان و ئەزموون دەربکەوێت".

لاکان شێتیی دەبەستێتەوە بە تێکچوونی ئامرازەکانی خۆدەربڕینەوە، کە بە پلەی یەکەم لەلایەن زمانەوە پێکهێنراوە.کەوابێت، کاتێک شێتیی دێتە زمان،گوزارەکردن کۆتایدێت. واتە،شێتیی ئاماژەیە لەسەر شکستی زمان. بەپێی لاکان دەڵێت:شێتیی دیاردەیەکە دەتوانرێت لە ڕێگەی زمانەوە لێیتێبگەین، نەک لە دەرەوەی زمان. بەپێی لاکان شێتیی لۆژیکی خۆی هەیە و ئەوەش بە"لۆژیکی شێتیی"ناودەبات.ئەو پێیوابوو،شێتیی نامۆ نییە بە عەقڵ، بگرە ئەوە عەقڵە بە شێتیی داڕێژراوە.

کۆتا گوتن لەبارەی ئەوەی شێت توانای فەلسەفاندنی نییە، ئەوەیە کە خودی فەلسەفە جۆرێک نییە لە کارێکی شێتانە؟ گەر فەلسەفە بیرکردنەوە بێت، شێت ئەو کەسە نییە کە بیرناکاتەوە؟ لەناو کۆگیتۆ Cogitoی(من بیردەکەمەوە) دێکارت Descartesدا شێت جێگاینابێتەوە.چونکە شێت بیرکردنەوەی نییە. دێکارت شێتیی لە فەلسەفەکەی دووردەخاتەوە؛ فەلسەفەی دێکارت کە، بریتییلە(من بیردەکەمەوە کەواتە من هەم)ئەمە بەو مانایە نایەت، کە شێتیی

ناتوانێت فەلسەفە بکات؟ بیرکردنەوە لای شێت باریکردووە، کەوایە چۆن شێت فەلسەفە دەکات، کە بیرکردنەوەی نییە. دێکارت بە بەپێیامگەیاندنی فەلسەفەکەی پەیوەستی بە شێت نییە. "شێتیی دژە فەیلەسوفە، کە لەو ڕەگەی گومانی میتۆدییەوە دەگاتە دنیایی بوونیخۆی وەک بوونەوەرێکی بیرکەرەوە"".دیدی دێکارت بۆ شێتیی گفتوگۆی گەرمی خستەنێوان فوکۆ و دێریداوە…

ئازاد حەمە
پرۆفیسۆر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی

شکسپیر لە دەرەوەی بازنەی نووسین چی تر بووە ؟.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

ڕەنگە زۆربەمان شکسپیر وەك گەورە نووسەرێکی جیهانی بناسین، بەڵام کەمتر ئەوە دەزانین کە لە پاڵ نووسیندا ، شکسپیر ئەکتەرێکی کارامە بووەو ڕۆ َڵی نواندنی لەچەندین شانۆگەریدا بینیووەو چەندین شانۆگەریشی بۆ شانۆ دەرهێناوە.
ئامانجی سەرەکی شکسپیر لە نووسینەکانیدا ئەوە بووە، ئەو نووسینانە بکرێنە شانۆگەری و لەسەر تەختەی شانۆدا نیشانی بینەر بدرێن، نەك هەر تەنها دەقێك بن بۆ خوێندنەوە .
یەکێك لە بەهێزترین بەڵگەکانیش بۆ سەلماندنی ئەوەی شکسپیر ئەکتەر بووە، ڕەخنەیەکی توندی نووسەرێکی هاوچەرخی خۆیەتی بەناوی (ڕۆبەرت گرین – Robert Greene) کە لەساڵی 1592 دوای بینینی نمایشی (کەترەکی ساوا) لە وتارێکدا سووکایەتیی بەشکسپیر دەکاو دەڵێت:
ئەو ئەکتەرە (مەبەستی شکسپیرە) وا دەزانێت دەتوانێت بەو دیمەنە بمان هەژێنێ .
ئەمەش ئاماژەیەکە بەوەی (شکسپیر) هەر لەسەرەتاوە شکسپیر ئەکتەر بووە و دواتر دەستی داوەتە نووسین ، بەڵام نووسەرانی ئەکادیمیی ئەو سەردەمە وەك (گرین) پێیان خۆش نەبووە ئەکتەرێك دەست بۆ قەڵەم بەرێت.

هەروا لە چاپی یەکەمی بەرهەمەکانی شکسپیردا کە لە ساڵی ١٦٢٣ بڵاوکراوەتەوە، لە لیستی ئەکتەرە سەرەکییەکاندا ناوی (ولیەم شکسپیر) لە ڕیزبەندی سەرەوەدا هاتووە.
ئەمەش بەڵگەیەکی یەکلاکەرەوەیە کە ئەو پیشەی سەرەکیی نواندن بووە.
هەروا دەبێ ئەوەش بزانین کە (شکسپیر) هەر تەنها لە شانۆگەرییەکانی خۆیدا نواندنی نەکردووە، بەڵکو ئەکتەرێکی پیشەگەر بووە لە گرووپی (Lord Chamberlains Men).
لە دوو بەرهەمی گرنگی هاوڕێ و ڕکابەرەکەی (بێن جۆنسۆن) شکسپیر وەك ئەکتەر ڕۆڵی بینیوە. بەپێی تۆمارەکان، ئەو لەشانۆگەریی (هەر پیاوێك لە نوکتەی خۆیدا Every Man in His Humour (ساڵی1598) و شانۆگەریی (کەوتنی سیجانۆس Sejanus His Fall ساڵی 1603 وەك ئەکتەر بەشدار بووە.
بەڵام لە بەرهەمەکانی خۆشیدا چەند بەشداری کردنێکی هەبووە، (وەك ئەوەی (نیکۆلاس ڕۆ) کە یەکەم ژیاننامەنووسی شکسپیرە باسی دەکات:
شکسپیر زیاتر ڕۆڵی شاهانە، کەسایەتییە بەتەمەنەکان، یان ڕۆڵی لاوەکییە کاریگەرەکانی بینیوە .
ڕەنگە بەهۆی سەرقاڵ بوونی بەنووسین و بەڕێوەبردنی تیپەکەی، ڕۆڵی پاڵەوانی و سەرەکی وەك (هاملێت) ی نەبینیووە ، بەڵام بە پێی دەرفەت چەند ڕۆڵێکی لاوەکی بینیووە لەوانە:
تارمایی باوکی هاملێت لە شانۆگەریی هاملێت.
زۆرێك لە سەرچاوەکان لەسەر ئەوە کۆکن کە شکسپیر خۆی ڕۆڵی (خێو) ە کەی بینیوە کە داوای تۆڵە لەکوڕەکەی دەکات.
هەروا ڕۆڵی ئادەم (Adam): لە شانۆگەریی (وەك ئەوەی ئارەزووی دەکەیت).
هەندێ لێکۆڵەریش پێیان وایە شکسپیر خۆی لە بەشی یەکەم و دووەمی شانۆگەری (هێنری چوارەم) دا، خۆی ڕۆڵی پاشای بینیوە.
شکسپیر وەك دەرهێنەر
بەر لە هەموو شتێ کاتێ باس لەلایەنی دەرهێنان دەکەین لای شکسپیر، دەبێت ئاگامان لەوە بێت کە لە سەردەمی ئەلیزابێسدا چەمکی (دەرهێنەر (Director) بەم مانایەی ئەمڕۆ نەبووە، بەڵام لە کاتی خۆیدا شکسپیر بە کردەوە ئەو ئەرکانەی بەجێ گەیاندووە کە دەرهێنەرانی ئەمڕۆ بە جێی دەگەیەنن ، لەوانە :
ئاڕاستەکردنی ئەکتەرەکان
لەو سەردەمەدا، نووسەری دەقەکە و ئەکتەرە سەرەکییەکان پێکەوە بڕیاریان لەسەر جووڵە و شێوازی ئیلقا دەدا.
شکسپیر وەك نووسەرو هاوبەشی سەرەکی سەرپەرشتیاری نمایشەکانی کردووە.

وانەکانی نواندن

باشترین بەڵگە بۆ ئەوەی بیسەلمێنین (شکسپیر) تەواوینی دەرهێنەرانەی هەبووە، دیمەنی دووەمە لە پەردەی سێیەمی شانۆگەریی هامڵێت.

کاتێك هامڵێت ئامۆژگاریی ئەکتەرەکان دەکات و پێیان دەڵێت:

وا ڕستەکان بڵێن، وەك چۆن من بۆم خوێندنەوە.

ئاگاتان لەوە بێت هەواو ئارەزووی خۆتان تێکەڵ بە نمایش نەکەن…

دەستەکانتان زۆر بە هەوادا مەوەشێنن.

ئەمە ئامادەکردنی ئەکتەرو فۆرمی خودی شکسپیرە وەك دەرهێنەرێك کاتێ ڕێنمایی ئەکتەرانی تیپەکەی (Kings Men) دەکات ، کە چۆن لەسەر شانۆ نواندنی سروشتی بکەن و خۆیان لە زێدەڕۆیی وهەڵچوون بەدوور بگرن.

شکسپیر وەك بەڕێوەبەری هونەری و خاوەن پشك

سەردەمێك (شکسپیر) خۆی خاوەنی شانۆی گڵۆب (The Globe Theatre) بوو، ئەو شانۆیەی شکسپیر ساڵی 1599 بوو بەیەکێك لە خاوەن پشکەکانی ئەو تیپە .

ئەم بە پشك بوونە وایکرد، ئەو تەنها کرێکارێك نەبێت بە نووسینی دەقی شانۆیی ، بەڵکو بڕیاردەر بووە لەوەی چی نمایش بکرێت؟

کێ ڕۆڵ ببینێت؟ یان چەن پارە خەرج بکرێت؟

ئەم پێگەیەی (شکسپیر) لە تیپ ، دەسەڵاتی تەواوی پێدابوو کە دەقەکانی بەو جۆرەی خۆی دەیەوێت لەسەر تەختە بەرجەستە بکرێن، ئەمەش جۆرێك بوو لەکاری دەرهێنان.

بەگشتی شکسپیر لە دەرەوەی بازنەی نووسین، پیاوێکی پراکتیکیی بووە لە شانۆدا.

ئەو زانیویەتی ئەکتەر چۆن هەناسە دەدات، جەماوەر لە کوێدا بێزار دەبێت، تەختەی شانۆ (ستەیج) چەندە بەرگە دەگرێت و ریتمی شانۆ چۆن بەرز دەبێتەوەو چۆن دادەبەزێ .

وەك دەرهێنەر هەرچەندە نازناوەکە وەك خۆی بوونی نەبووە، بەڵام لە ڕێگەی ڕاهێنانی ئەکتەرەکان و سەرپەرشتی گرووپی (King’s Men)، بە پراکتیك کاری دەرهێنانی کردووە.

زۆربەی کارەکانیشی لە شانۆی (The Curtain)، (The Theatre) و دواتر لە (The Globe) و (Blackfriars) لە لەندەن نمایش کراون .

توانستی شکسپیر وەك ئەکتەر

یەکەم ئاماژەی ڕەخنەیی بەرامبەر شکسپیر لەلایەن (ڕۆبەرت گرین) ی هاوچاخی بوو، کە نووسەرێکی ئەکادیمی بوو.

لە نووسینەکەی دا، شکسپیری بە قەلەڕەشێکی تازە پێگەیشتوو ناوبرد, (گرین) لەوە تووڕە بوو کە چۆن ئەکتەرێك بوێری ئەوەی هەیە ،

بە ئاستەکی نزم هەوڵ بدات دەست بە نووسینی دەقی شانۆیی بەرێت .
ئەمەش هەمدیسان ئەوە دەسەلمێنێت کە شکسپیر سەرەتا وەك ئەکتەرێکی دیار دەرکەوتووە پێش ئەوەی وەك نووسەرێکی گەورە بناسرێت.

هێنری چێتڵ (Henry Chettle): کەمێك دوای هێرشەکەی گرین، داوای لێبووردنی کرد و ستایشی شکسپیری کرد و گوتی:
شکسپیر لەو هونەرەی کە بانگەشەی بۆ دەکات (واتە نواندن)، زۆر نایابە.
ئەمە بەڵگەیەکی بەهێزبوو لەوەی کە شکسپیر خۆی لەخۆیدا وەك ئەکتەرێکی بەتوانا و ڕێز لێگیراو سەیر کراوە.

بێن جۆنسن (Ben Jonson): هاوڕێ و ڕکابەری شکسپیر، ناوی شکسپیری لە لیستی ئەکتەرانی شانۆنامەکانی خۆیدا (وەك Every Man in His Humour) نووسیوە.

بە گشتی ڕەخنەگرەکان و ژیاننامەنووسانی سەدەی حەڤدەو هەژدە (جێیمس ڕایت) ئاماژە بەوە دەکات کە شکسپیر ئەکتەرێکی باش بووە، بەڵام نووسینەکەی زۆر باڵاتر بووە لە نواندنەکەی.

(نیکۆلاس ڕۆ) کە یەکەم ژیاننامەنووسی فەرمی شکسپیرە دەڵێت:
هەرچەندە بەدواداچوونم کردووە، بەڵام نەمتیوانیوە بگەمە ئەنجامێکی گەورەتر لەوەی کە لووتکەی نواندنی ئەو لە ڕۆڵی (خێوەکە) بووە لە شانۆنامەی هاملێتدا.
ئەمە وا لێك دەدرێتەوە کە شکسپیر لەسەر تەختەی شانۆ خاوەنی دەنگێکی کاریگەر و ئامادەبوونێکی هێمن بووە، نەك جووڵەی زۆر و هاوارکردن.

ئەی لە بۆچوونی مۆدێرنی ئەمڕۆ چۆن سەیر کراوە ؟

توێژەرانی ئەمڕۆ وەك (پیتەر ئاکرۆید و ستێفن گرینبلات) پێیان وایە:
شکسپیر لەبەر ئەوەی خۆی ئەکتەر بووە، دەیزانی چۆن دەق بنووسێت، هەم ریتمێکی بەهێزی هەبێت،هەم پڕمانا بێت و لەسەر زاریش ئاسان بێت .
زۆربەی ڕەخنەگران کۆکن لەسەر ئەوەی: ئەگەر شکسپیر ئەکتەر نەبوایە، نەیدەتوانی بەو شێوە زیندووە دیالۆگ بنووسێت.
ڕەخنەگرەکان بە بەڵگە دەیسەلمێنن کە شکسپیر خۆی خوێندنگەیەکی نواندنی ڕیالیزمی بووە، هەمیشە دژی نواندنی دەستکرد و زیدە دەڕۆیی بووە لەنواندندا.

ناڕەزایەتیە چینایەتیەکان لە نێوان بەرداشی دەسەڵاتداریەتی دوو زۆنی ئۆلیگارشیدا.. سابیر محەمەد

ئەڵێن لە هەرێم و لەناو کوردستاندا چینی کرێکار بوونی نیە ، وە شەڕی چینایەتی بیدعەی کۆمۆنیستەکانە !
ئەگەر وایە ئەوە چ هێزێکی کۆمەڵایەتی و چینایەتیە کە کارگەو کارخانەو پاڵاوتگاو پڕۆژە خزمەتگوزاریەکانی ئەم ناوچەیەو عێراق ئەبەن بەڕێوە، وە ژمارەیان لە تەواوی عێراق و هەرێمدا ئەگاتە نزیکەی زیاتر لە ١٥ ملیۆن کرێکار ؟
ئەم پەیوەندی ب□رژ□مهێنانەی سەرمایەداری لە هەرێم و عێراق، شەڕێکی چینایەتی وە نا□□زایەتیەکی بەرینی بەدوای خۆیدا هێناوە، وە لە چەندین نەبەردی جۆراو جۆری چینایەتیدا لەگەڵ دەسەڵاتدارانی دوو زۆنی ئۆلیگارشی قەومیانەی کورد، و دەسەڵاتێکی کۆنەپەرستانەی تائیفی لە عێراقدا دەستەویەخە بوونەتەوە، لە چەشنی ، هەڵچوونە جەماوەریەکەی ١٧ ی شوباتی ساڵی ٢٠١١ شاری سلێمانی، و ڕاپەڕینی قارەمانانەی تشرینی ساڵی ٢٠١٩ شارەکانی ناوەڕاست و باشوور و بەتایبەت شاری بەغدا، هەروەها ناڕەزایەتیە جۆربەجۆرەجەماوەریەکانی تر سەبارەت بە مووچە و نەبوونی خزمەتگوزاریەکان.
خاڵی لاوزای ئەم شەڕە چینایەتی و ناڕەزایەتیانە، ئەوەیە کە تا ئێستا جڵەوەکەی لەدەستی خۆیاندا نەبووەو نیە، وە ئەم ناڕەزایەتیانە لە ژێر کارگرد و دەستێوەردانی ئەجیندای حیزبی دەسەڵاتدارانی قەومی و لێبڕالی و ئیسلامیەکان و شەڕی بەرژەوەندی ئەم دوو زۆنە نەخشە بۆ کێشراوەی هەرێم و عێراقدان بەلاڕێدا براون و بەقازانجی ئەجیندای حیزبی ئەم دەسەڵاتدارانە شکاونەتەوە ، وە چەپە بۆرژواکانیش تەنها پاشکۆیی وخۆسازاندنیان لەگەڵ سیاسەتی ئەحزابە بۆرژوا- کۆمبرادۆرەکان بۆ ماوەتەوە، لە ناو جەنگەی ئەم ململانێ و شەڕە چینایەتیانەدا .

ئەمەش لەبەر نەبوونی هێزێکی ڕێکخراووی چینایەتی و سیاسی کە هەڵگری ئامانج و خواستەکانی ئەم جەماوەرە ستەمدیدە بێت تا بتوانێت ئاڕاستەی ئەم ناڕەزایەتیانە بە قازانجی خودی شۆڕشی سەرتاسەری و چینایەتی ئەوان سازمان بدات، وە ڕێگە لەوە بگرێت کە چیتر ئەم ناڕەزایەتی و خەباتە چینایەتیە سەرەتایی و جۆربەجۆرانە نەبنە سووتەمەنی ململانێ و ناکۆکی نێوان ئەم دوو دەسەڵاتە ئۆلیگارشیە ملیاردێرییەی زۆنی زەردو سەوز وە تەواوی دەسەڵاتدارانی کۆنەپەرستی عێراق کە وابەستن بە بەرژەوەندی سەرمایەی ئیمپریالیستی جیهانی و مۆنۆپۆڵەکانیان.

قەیرانی ئابووری بنەما و سەرچاوەی قەیرانە سیاسیەکانن

لە دوای ئەنجامەکانی هەڵبژاردنەکانی پارلەمانی عێراقی ئەم دوایانەوە ، گرژی و ئاڵۆزی و کێشە و ململانێکی سەخت لە نێوان تەواوی لایەنە سیاسیە جۆر بەجۆرەکانی هەرێم و عێراق سەریان هەڵداوە، لەسەر مەسەلەی دابەشکردنی هەژموونی دەسەڵاتی سیاسی و بەرژەوەندیە ئابووریەکانیان، هەربۆیە ئێستا لە بەغدا کێشمەکێشکی گەورە هەیە لەسەر هەڵبژاردنی (سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران) ، بەتایبەت لە نێوان محمەد شیاع السودانی و نوری المالیکی دا.

یەکێک لەو کێشەو ململانێیانە بریتی بوو لە ، تۆپباران کردنی پاڵاوتگەی کۆرو مۆر بوو، کە لە نێوان دەسەڵاتدارانی هەرێم لە لایەک، و میلیشیا ئێرانی و دەسەڵاتە تائیفیەکەی بەغدا سەریان هەڵدا .

ناڕەزایەتیەکانی گوندەکانی لاجان، کە لە ڕۆژی ٢٩ ی تشرینی دووەمی ٢٠٢٥ دا، کە بەهۆی ئاکامی قەیراناوی و درۆزنانەی هەڵبژاردنەکانیان ، بووە مایەی سەرهەڵدانی ناڕەزایەتی کرێکارانی پاڵاوگەی لاناز ، دژ بە بێکاری و خراپی هەلومەرجی کار لە پاڵاوگەکەدا، هەروەها داوای ڕەخساندنی هەلی کارو ، هەر کارکردێکی خراپی ژینگەیی کە ئەم پاڵاوگەیە هێناویەتە ئاراوە، بە سەر ژیان و تەندروستی خەڵکی چەوساوەی ناوچەکە ، وە وێڕای دەستێوەردانی ئەجیندای حیزبی هەردولای زۆنی زەردو سەوزو و دەسەڵاتە خێڵەکی و عەشیرتیەکانیان ، ناتوانێت ئەو ڕاستیە بشارێتەوە کە ئەم ناڕەزایەتیانە بەشێکن لە پێکدادانێکی چینایەتی لەو ناوچانەدا.

بێگومان خەباتی چینایەتی و ناڕەزایەتیەکان بە بێ هزری میتۆدی ڕێکخراوبوونی کۆمەنیستی شۆڕشگێڕانە ، توانای چوونە پێشەوەو سەرکەوتنیانە .

ڕۆشنبیرانێکی چەپی وردە بەرژوازی کە دژ بەم میتۆدیە سیاسیەن ،

وە دژ بە ڕێکخراوبوونی سیاسی چینی کرێکار و چەوساوەکان ئەوەستنەوە ، وە بە شان و باڵی ناڕەزایەتیە خۆبەخۆیەکانی لەم جۆرە هەڵئەددەن، بەدوور لە ئامانجی ڕێکخراوبوونیان ، هیچیتر نیە، بێجگە لە زۆربڵێی ڕۆشنبیرانە و شان خاڵی کردنەوە لە خەباتی کۆم□ نیستی .

هەروەها هاوکاری و پشتیوانی چەپە بۆرژواکان لە هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی عێراق و ئەو بەڵێن و ئامانجە درۆزنانەی کە پێش هەڵبژاردنەکە بەرزیان کردبۆوە ، خۆی لە خۆیدا جۆرێکە لە خۆڵ کردنە چاوی جەماوەری چەوساوەی ئەم دەڤەرانە و، وە بەلاڕێدا بردن و بەچ□ک□دادانی خەباتی چینایەتی ئەوانە، لە ڕێگەی بانگەشەو داواکردنی ئەوەی ، کە پێویستە ئەنجامدەرانی تەقەکردن لە خەڵکی گوندی لاجان بدرێنە دادگا !

بەم پێیە ئەوان دادگاکان و یاسا کۆنەپەرستیە ئاینی و خێڵەکی□کانی عێراق و هەرێم، کە بریتین لە بناغەو سەرچاوەی چەوساندنەوەی چینایەتی و سەپاندنی نا دادپەوروەی بەسەر جەماوەری ستەمدیدەدا، بە جێگەی متمانەو فریاد ڕەسی جەماوەری چەوساوە لە قەڵەم ئەدەن، بۆ چارەسەرکردنی ئەم جۆرە دەستدرێژی و سەرکوتە چینایەتیە خوێناویەی دەسەڵاتدارانی بۆرژوا- کۆمبرادۆری عێراق و هەرێمە دوو زۆنیەکەی ، وە خۆی لە خۆیدا پەیامێکە بۆ خودی دەسەڵاتدارانی زۆنی زەرد کە ئەوان وەک (چەپێکی بۆرژوازی) دژ بە بنەما سەرەکیەکانی کۆمەڵگای سەرمایەداری و یاساکانی نین .

خەباتی□کی چینایەتی سەرەتایی و پڕ لە تەنگوچەڵەمەی سیاسی وتێکەڵ بە بیروبۆچوونی ئاینی و عەشیرەتی و خێڵەکی و ڕیفۆرمیستی کە لە ئارادایە ، هێزی سیاسی و ڕێکخراوی تێکۆشەری سەر بە میتۆدی شۆڕشگێڕانەی مارکس ئەخوازێت ، بێگومان ئەم خەباتە لۆکاڵی و ناوچەیی نیە، بەڵام لەهەمان کاتدا تێکۆشەرانی لۆکاڵی خۆی ئەخوازێت .

و.سابیر
٣/ ١٢ / ٢٠٢٥

گەمژەیەك لە دیداری تیرۆرستێکدا!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

گەر بە مێژووی هەڵبژاردنەکانی ئەمەریکا دابچینەوە، دەبینین لە هیچ سەردەمێکدا، ئەم وڵاتە، سەرۆکێکی گەمژە و هەرزەی سیاسی و ڕەفتار منداڵانەی وەك ترەمپی بە خۆوە نەبینیوە، بۆیە کاتێ جارێکی دیکە هەڵبژێردرایەوە، هاوڕێی هێژام کاك گۆران هەڵەبجەیی، لە وتارێکی جواندا نووسیبووی (گەمژەکانی ئەمەریکا، سەرێکە گەمژەکەیان سەرخست) کەسانێك، کە هیچ شارەزایەکیان لە مێژووی هەڵبژاردنەکانی ئەمەریکا و سیستەمی ئەو وڵاتە نییە، کەوتنە ڕەخنە و توانج لە هاوڕێی گۆران کە چۆن دەنگدەرە ئەمەریکییەکان بە گەمژە ناو دەبات؟ بەڵام لە ڕاستیدا، ئەم ناساندنە نەك لە جێی خۆیەتی، بەڵکو نیشانەی قووڵبوونەوەی نووسەری وتارەکە و تێگەیشتنیەتی، لە ڕەهەندی مێژووی سیاسەت و هەڵبژاردن لە ئەمەریکا. تۆڵستۆی دەڵێت:

(گەمژەکان هەمیشە براوەن، چونکە زۆرینەن) . بۆیە من هەر لە ساڵی دوو هەزار و شانزە، کە ترەمپ بووە سەرۆکی ئەمەریکا، ئەو کات لەوتارێکمدا، کە لە کوردستانی نوێ بڵاوم کردەوە، باسم لەوە کرد کە ئەم پیاوە، نەك شیاوی ئەوە نییە ببێتە سەرۆکی زلهێزترین وڵاتی دنیا، بەڵکو گەمژە و کاڵفامێکی سیاسییە و نازانێت پڕۆتۆکۆڵ و ڕێسای کارپێکراوی سەرۆکەکانی پێشووتری ئەمەریکا چین و چۆن بوونە؟! گەر بەراوردی هەر چەندە شایەن بە بەراورد نییە، ئۆباما و کلنتۆن، بۆش و کەنەدی بە ترەمپ بکەین، ئەو کات دەزانین ئەم پیاوە شیاوی ئەوەیە سەرۆکی ئەمەریکا بێت یاخود نا؟

بە داخەوە ترەمپ چانسێکی باشی هەبوو، کە لە هەردوو خولی هەڵبژاردندا، کێبڕکێکی سەرۆکایەتییەکەی ژنێك بوو، لە مێژووی ئەمەریکاش، کە بەراورد بە ئینگلیز و فەرەنسی و و سوێدییەکان گەلێکی هوشیار و ڕۆشنبیر نینە، هیچ ژنێك نە بۆتە سەرۆکی ئەمەریکا، ئیدی ئەمە دەرفەتی لە بەردەم ئەو سەرمایەدار و بازرگانە ڕەخساند، کە سەرۆکایەتی ئەمەریکا بباتەوە. ڕەفتار و هەڵسوکەوت و زمان و دەربڕینەکانی تڕەمپ، زیانی زۆریان بە ناوبانگ و مێژووی سیاسی ئەمەریکا گەیاند ! ئەم پیاوە، جارێك پەنابەران بەگەمژە ناودەبات، جارێك باسی لکاندنەوەی کەنەدا بە ئەمەریکا دەکات، دواتریش جوێن بەگەلی مەکسیك دەدات ! جارێك بە سەرۆکی مۆریتانیا دەڵێت قسەکانت کەمبکەوە، تەنها دەرفەتی ئەوەت هەیە، ناوی خۆت و وڵاتەکەت بڵێی، وەك مامۆستایەك لە بەرانبەر خوێندکارەکانی دەردەکەوێت، کەچی دەست بە ڕیشی ناموباڕەکی شەرع دادێنێت ! ئەم گەمژەیە، جارێك ڕۆژنامەنووسان دەردەکات، جارێکی دیکەش بە وتەبێژە جوانەکەی خۆی دەڵێت ناچیت لەگەڵ سەرۆکی هەنگاریا کار بکەیت؟ ئەمانە و دەیان ڕەفتاری هەرزانەی تر و بەداخەوە دواین کاری گەمژانەشی ، پێشوازیکردنی بوو، لە سەرۆکێکی تیرۆرست، کە خۆی و بە رە ئیسلامی و تیرۆرستییەکەی دەستیان سوورە بە کوشتنی هەزاران کەسی سقیل و کوردیش، کە ئەویش ئەحمەد شەرعی سەرۆکی سوریایە. شەرع، بە داخەوە سەرکەوتوو بوو لەوەی کە لەو دیوگوتارە ئیسلامی و تیرۆرستییەکەی، جۆرێك لە سیناریۆی بە ناو کرانەوە نمایش بکات و لەو پەراوێزەوە، دەرگای گەڕانەوەی بۆ نێو جیهانی عەرەبی و کۆمەڵگەی کوردی بە سەر دا کرایەوە. ئەم بە ناو سەرۆکەی ئەمڕۆ و داعشەکەی دوێنێ، لە کاتێکدا دەیەوێت گوایا سوریا وەك وڵاتێکی کراوە و نوێ و دیموکراسی پیشان بدات، کەچی بەو دیودا هێزە ئیسلامییەکانی سەرقاڵی ئەتککردنی ژنانی کورد و دورز و کریستیان و تیرۆرکردنی هەموو ئەو دەنگە جیاواز و ئازادی خوازانەیە، کە لە دەرەوەی ناسنامەی شۆڤێنی عەرەبی و داعشی و

ئیسلامین.
دەستووری نوێی سوریا، ئاڕم و لۆگۆکانی، بە ناو کۆنگرە ئاشتەوایی و هەوڵدان بۆ دانانی یاسایەك کە سەرچاوەکەی شەریعەتی ئیسلامییە، دەرخەری ئەو ڕاستییەن کە سوریای نوێ، دەسەڵاتی ت□کی ئایینی و ئیسلامی و شۆفێنی عەرەبی دەبێت و هەر ئەوەندە پایەکانی دەسەڵات پتەو کران، ئیدی بە گژ هەموو پێکهاتێکی ئەتنیکی و نەتەوەیی و ئایینی جیاواز دادەچێتەوە و هەموو دەنگێکی ئازاد و سەربەستیش لە نێو دەبات. بۆیە بڕوام وایە گەر ترەمپ نەبووایە، هەر کەسێکی دیکە سەرۆکی ئەمەریکا بووایە، ئامادە نەبوو پێشوازی لە شەرع بکات، کە هێشتا ساڵێك بە سەر دەسەڵاتە ئیسلامییەکی تێنەپەڕیوە، کەچی ئەو وڵاتەی کردۆتە زیندانێك بۆ ئەو نەتەوەوەو ئایینانەی عەرەب و ئیسلام نین. بۆیە کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتی، دەبێ بە ئاگا بێتەوەوە ئەو ڕاستییە لە بیر نەکات کە شەرع، سەرۆکی بەرەی ئەحرار شامی ئیسلامی و تیرۆرستین.